

Sisekaitseakadeemia

Politseikolledž

Sten Ormisson

PK030

**POLITSEI VÕIMEKUS MASSIRAHUTUSTELE
REAGEERIMISEL**

Lõputöö

Juhendaja:
Marek Unt

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

Lõputöö teemal „Politsei võimekus massirahutustele reageerimisel” on koostatud eesti keeles 39 lehel. Töös uuritakse erinevate Eesti politseiüksuste võimalusi ja taset võrreldes teiste riikide sarnaste politseiüksustega ning antakse ülevaade senistest masside juhtimise kogemustest. Uurimuse eesmärgiks oli selgitada, millisel tasemel on Eesti politseijõudude valmisolek massirahutusteks. Politsei ettevalmistus on nii varustuse kui väljaõppe poolest viimaste aastatega olulisi muutusi läbinud ja seetõttu oli vajadus uurida, kus me hetkel asume ning millises suunas tuleks liikuda. Uurimismeetoditest kasutati võrdlust ja analüüsi. Uurimuse tulemusel leidis autor, et politsei võimekus on varustuse ja väljaõppe poolest on heal tasemel, kuid massirahutustele reageerivate politseijõudude arvukus on suhtarvuna tunduvalt väiksem, kui näiteks Soomes. Politsei valmisoleku tõstmiseks annab autor soovitusi, massirahutustele reageerimisvõimeliste politseiametnike arvukuse kohta ning missugust varustust oleks vaja varustusse juurde lisada.

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	4
1 POLITSEI KOHUSTUSED JA VAJADUS	6
1.1 Õigusaktidest tulenevad politsei kohustused ja üldine regulatsioon.....	6
1.2 Riskid massirahutuste tekkimiseks	8
2 POLITSEI VÕIMALUSED, VARUSTUS, OSKUSED JA JUHTIMINE.....	11
2.1 Massirahutustega tegelevad politseiüksused.....	11
2.1.1 Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalitus	11
2.1.2 Põhja politseiprefektuuri kiirreageerimistalitus	15
2.1.3 Tugiüksused	15
2.1.4 Abijõud ja info kogumine	17
2.1.5 Kokkuvõte üksustest	19
2.2 Erinevate üksuste koostöö ja juhtimine	20
3 SENISED KOGEMUSED	22
3.1 Eesti-Vene jalgpalli sõpruskohtumine 27.03.2002	22
3.2 Iraagi sõjavastane meeleavaldus 30.03.2003	23
3.3 Lihula ausamba juhtum 02.09.2004	25
3.4 Usa presidendi visiidiga seotud politseioperatsioon 26-28.11 2007	27
4 VÕRD LUS TEISTE RIIKIDE SARNASTE POLITSEIÜKSUSTEGA.....	29
4.1 Soome politsei.....	29
4.1.1 Eesti politsei võrreldes Soome politseiga	31
4.2 Saksamaa politsei.....	31
4.2.1 Eesti politsei võrreldes Saksamaa politseiga.....	33
KOKKUVÕTE.....	35
SUMMARY	37
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	38

.....

SISSEJUHATUS

Massirahutused ei ole õnneks Eesti igapäevaelu osa, kuid aeg on näidanud, et selleks peab valmis olema pidevalt. Lähiajaloost on näiteid, et massirahutuse tekkimiseks piisab väga vähesest- poliitiliselt ebasobiv otsus kellegi jaoks, erimeelsused isikute gruppide vahel või lihtsalt huligaansed ajendid. Teema iseenesest on hetkel väga aktuaalne, sest ühiskonnas on päris palju pingeid, seoses Tõnismäel asunud pronksõduriga, mis on väga reaalne konfliktiallikas, samuti on ees mitmeid rahvusvahelisi jalgpallikohtumisi 2008 a jalgpalli EM valikmängude seerias. Viimastel aastatel on olnud mitmeid juhtumeid, kus realselt on tulnud politseil massiliste korrariikumistega tegeleda või nendeks realselt sündmuskohal valmis olla ja ennetada. Sobiv näide, et jalgpallivõistlustel ka Eestis võib pealtvaatajate hulgas olukord kriitiliseks minna on 2002 a märtsis Eesti-Venemaa sõpruskohtumine, kus vene fännide poolt pandi toime hulgaliselt korrariikumisi ja oli vajalik politseijõudude sekkumine. Samuti 2004. aastal Iraagi sõja vastane meeleavaldus USA saatkonna ees Kentmanni tänaval, mis samuti lõppes massiliste korrariikumiste ja vandaalitsemisega. Eelpooltoodud näited on ehk selles mõttes halvad, et politsei ei suutnud neil puhkudel korrariikumisi ära hoida, kuid näitavad selgelt, et vajadus valmisolekuks on aktuaalne. Parem näide suurimast politseioperatsioonist, kus õnnestus suuri korrariikumisi vältida, kuigi oht selleks oli suur, oli 2006 a USA presidendi visiit, mil üheaegselt ja paari päeva jooksul toimus mitmeid meeleavaldusi, kuid tänu heale eeltööle, koostööle ja juhtimisele laabus kõik hästi. Keeruline, kui mitte öelda, et võimatu oleks anda hinnang, kui raske massirahutuse juhtumiga Eesti politsei antud hetkel hakkama saaks. See sõltub väga paljudest erinevatest asjaoludest- osalejate hulgast, vastutegevuse iseloomust ja ettevalmistusest.. Samas on vajalik teada, millisel tasemel me oleme selleks, et osata planeerida väljaõpet ja hankida sobivat varustust. Eesti politsei kogemused ja mõtestatum ning eesmärgipärasem tegevus politseijõudude loomisel, kelle ülesandeks

oleks tegutseda kriisisituatsioonides ei ole just pikaajalised. Tänavu märtsis sai viis aastat sellest, kui loodi esimene üksus, kelle põhiülesandeks on olla valmis massirahutustele reageerimiseks. Lisaks on käivitunud 2004. aastast politseiprefektuuride tugiüksuste koolitamise programm. Käesolevas töös soovin kontrollida, kas hüpoteesina peab paika, et politsei on võimeline reageerima massirahutustele arenenud riigi politsei tasemel. Võrdlen selleks saadaolevaid andmeid teiste riikide sarnaste politseiüksuste kohta ning teen ülevaate toimunud sündmustest, mida võiks pidada massirahutuseks või massirahutuse tekkimisohtlikeks olukordadeks.

1 POLITSEI KOHUSTUSED JA VAJADUS

1.1 Õigusaktidest tulenevad politsei kohustused ja üldine regulatsioon

Eesti õigusaktides ei ole massirahutuste regulatsioon üksikasjalik. Karistusseadustik käsitleb küll erinevaid tegevusi, mida massirahutuste ajal võidakse toime panna ja näeb nende eest ette karistused, kuid need on üldised sätted ja need on kasutatavad ka teistes olukordades, mitte ainult massirahutustega seotutes. Arvestades Eesti seniseid kogemusi selles valdkonnas on ilmselt taoline käsitus ka õigustatud. Seevastu paljudes riikides, näiteks Prantsusmaal, Inglismaal, kus massirahutused on suurem probleem, on kehtestatud massirahutuste-vastased seadused.

Eesti õigusaktid

Põhiseadus. Sätestab põhiõigused, -vabadused ja –kohustused. (RT 1992, 26, 349, RT I 2003, 64, 429)

Avaliku koosoleku seadus. Seaduse ülesanne Eesti Vabariigi põhiseaduse § 47 alusel on: 1) tagada inimeste õigus rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada kooskõlas inimeste põhiõiguste, vabaduste ja kohustustega ning demokraatliku õigusriigi põhimõtetega; 2) kehtestada avalike koosolekute korraldamisele ja läbiviimisele piirangud, mis on vajalikud riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, liiklusohutuse ja koosolekust osavõtjate ohutuse tagamiseks ning nakkushaiguse leviku tõkestamiseks (26. 03. 1997.- RT I 1997, 30, 472, RT I 2006, 26, 191).

Hädaolukorraks valmisoleku seadus. Sätestab Vabariigi Valitsuse, valitsusasutuste ning kohalike omavalitsuste hädaolukorraks valmisoleku korraldamise ja kriisireguleerimise õiguslikud alused (22. 11. 2000 RT I 2000, 95, 613, RT I 2005, 64, 482).

Riikliku kriisireguleerimisplaani kinnitamine. Plaanis sätestatakse kriisireguleerimise üldpõhimõtted, määratakse kindlaks valitsusasutuste ja kohalike omavalitsuste vastutusalad ja ülesanded, kirjeldatakse hädaolukordade lahendamise üldisi põhimõtteid, teabevahetuse ja elanike teavitamise korraldust ning erinevate koostöövaldkondade korraldust (VV korraldus nr 618-k 17.09.2002.- RT L 2002, 112, 1631, RT L 2007, 14, 234).

Hädaolukorrast teavitamise kord ja nõuded edastavale teabele. Määrus sätestab riigiasutuse, valla- või linnavalitsuse, kohaliku omavalitsuse asutuse ning ettevõtja kohustused teabe edastamisel hädaolukordade kohta ning nõuded edastatavale teabele (20.05.2002 RT I 2002, 43, 279)

Politseiseadus. Sätestab politsei kohustused. § 12. Politsei kohustused: 2) kaitseb kodanike elu, tervist, au ja väärikust, vara ning omandit õigusvastaste rünnete eest ja muu ohu korral;
3) tagab korra avalikes kohtades: õiguserikkumiste korral nõuab nende viivitamatut lõpetamist ning võtab tarvitusele vastavad meetmed;
4) võtab vastu ja registreerib õiguserikkumiste ning muude sündmuste kohta saabuvat informatsiooni, võtab viivitamatult tarvitusele abinõud õiguserikkumiste ärahoidmiseks, tõkestamiseks ning avastamiseks (20.09.1990.- RT 1990, 10, 113, RT I 2006, 21, 162)

Julgestuspolitsei põhimääruse. § 1. Staatus (1) Julgestuspolitsei on Politseiameti halduses asuv valitsusasutus, mis üleriigilise spetsialiseeritud politseiasutusena korraldab politsei korrakaitse valdkonna tegevust, teostab julgestustegevust ja riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alustel ja

korras. § 5. Tegevusvaldkond 1) politsei korrakaitse valdkonna tegevuse korraldamine; 5) osalemine avaliku korra tagamisel § 6. Ülesanded 1) kogub, üldistab ja analüüsib teavet politsei tegevuse kohta korrakaitse valdkonnas; 2) annab juhiseid politsei tegevuse ühtlustamiseks korrakaitse valdkonnas; 3) suunab korrakaitse valdkonna arengut; 12) osaleb avaliku korra tagamisel; 17) korraldab masside ohjamise koolitusi. (RTL, 07.07.2006, 53, 975)

Euroopa Liidu õigusaktid

Seoses rahvusvahelistel jalgpallivõistlusel turvalisuse tagamisega on iga Euroopa Liidu liikmesriigil kohustus asutada riiklik jalgpalli teabepunkt. Sellekohase otsuse tegi Euroopa Liidu nõukogu 25.04.2002 otsuses sätestatakse jalgpalliteabe punkti asutamise korra küsimused, selle ülesanded, teabevahetuse korra. (EL Nõukogu otsus 2002/348/JHA)

Jalgpallivõistluste ja teiste spordiürituste pealtvaatajate vägivalda ning muid korrarikkumisi käsitlev Euroopa konventsioon. Sellega lepiti kokku meetmete rakendamise vajaduse, korra, riigisisese koostöö, rahvusvahelise koostöö, süüdlaste kindlakstegemise ja kohtlemise, teabe edastamise, alalise komitee moodustamise küsimused. (RT II 2002,35,168)

1.2 Riskid massirahutuste tekkimiseks

Enne massirahutuse tekkimise riskivõimaluste juurde asumist peaks selgusele jõudma, mida mõiste „massirahutus” tähendab. Väiksemaid korrarikkumisi, kus osaleb rohkem, kui üks inimene pannakse toime igapäevaselt, kuid neid kõiki massirahutusteks pidada oleks ilmselge liialdus. Eesti seadused ei anna sellele

mõistele legaaldefiniitsiooni. Kasutatav mõiste, mis oleks kõige lähem taolist olukorda kirjeldama on hädaolukord. Hädaolukord - sündmus või sündmuste ahel, mis ohustab riigi julgeolekut, inimeste elu ja tervist, kahjustab oluliselt keskkonda või tekitab ulatuslikku majanduslikku kahju ning mille lahendamiseks on vajalik Vabariigi Valitsuse, valitsusasutuste ning kohalike omavalitsuste kooskõlastatud tegevus (Hädaolukorraks valmisoleku seadus RT I 2000, 95, 613). Siiski ei saa kindlasti enamike massirahutuste korral rääkida hädaolukorrast. Internetientsüklopeedia ingliskeelne väljaanne Wikipedia defineerib massirahutust kui rahvahulka, kes kasvõi väikese grupi inimestega panevad toime vägivallategusid, mis on seotud võõra vara hävitamisega või teiste inimeste vastu (Vaba entsüklopeedia Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/Riot> 09.03.2007).

Autori arvates iseloomustab eelnev selgitus üsna täpselt massirahutust ning täpsemaks defineerimiseks tuleks lisada, et massirahutusega on tegu juhul, kui nimetatud vägivallategude puhul ei alluta võimuesindajate korraldustele see lõpetada.

Vastavalt Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 47 on kõigil õigus ilma eelneva loata rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada. Üldjuhul kulgevad rahvahulkade kogunemised rahumeelselt ilma vägivalla ja suuremate korrariikumisteta. Iga situatsioon rahvahulkade kogunemisel on erinev. Kokkutuleku põhjus, rahva meelsus, hulk, aktiivsus on märksõnad, mis otsustavad, milliseks rahvakogunemine kujuneb. Teatud osa sündmuste arengus saab politsei oma tegutsemise ja valmisolekuga suunata või ära hoida. Õigel hetkel vajalikul tasemel jõu näitamine mõjub distsiplineerivalt, samas tuleb arvestada, et politseipoolne käitumine ei mõjuks provotseerivalt.

Teatud põhjustel käitub üksikisik rahvahulgas mõnikord teisiti kui üksi olles. Võib tekkida nn massikäitumine. Seda põhjustab rahvamassi kõrgendatud stressitase, mida soodustab lärm, inimeste füüsiline lähedus, võitlemine ühiste eesmärkide nimel. Korrariikumisi soodustab ka individuaalsus kaotamine rahvamassis. Inimene tunneb end rahvahulgas anonüümselt, erutus seisund sunnib tegutsema ja sugestsooniseisund

muudab inimese vastuvõtlikuks „arututele ideedele” ja nõrgendab kriitilist mõtlemist. (Ellonen, E. jt 2002, 47-50)

Massirahutused võib nende tekkeviisi järgi jaotada kaheks- organiseeritud massirahutused ja spontaanselt tekkinud. Rahvakogunemised ja avalikud koosolekud on enamasti organiseeritud ja vajalike ametivõimude loa saanud üritused, kus eeldatavasti korrariikumisi ei toimu. Üritusest on teadlik politsei, meditsiini- ja päästeteenistus ja selle eest vastutab ka koosoleku korraldaja. Organiseeritud massirahutuseks võib pidada, juhtumit, kus osalejad on eelnevalt end ette valmistanud eesmärgiga rikkuda avalikku korda, tekitada kehavigastusi või kahjustada võõrast vara. Organiseeritud massirahutused kaasnevad eelnevalt teadaoleva, kas registreeritud või registreerimata avaliku koosoleku või muu rahva kogunemisega, teatud grupi isikute initsiatiivil ning püüdes kaasata sellesse ka teisi osavõtjaid. Spontaansed massirahutused võivad tekkida eelnevalt rahumeelselt käituva rahvahulga mingil põhjusel endast välja viimine. Sellkeks on tavaliselt konfliktid rahvakogunemisest osavõtjate vahel.

Tuginedes Eesti tänastele kogemustele ei saa siiski öelda, et risk ulatuslikeks massirahutusteks oleks kõrge. Eestis on küll mitmeid mitteformaalseid liikumisi ja organisatsioone, kes on silma paistnud korrariikumiste toimepanemisega meelevaldustel ja demonstratsioonidel, kuid nende liikmelisus ei ole eriti suur ja seega niisugust ohtu, mis politsei võimekusest üle käiks ei kujuta. Nimetada tasuks neist vast natsionalistide liikumist nn *skinheade*, anarhistlikku liikumist (*organisatsioon PunaMust*) ja vene noorteorganisatsiooni Öine Vahtkond. Samas ei saa taoliste organisatsioonide olemasolu ja nende tegevust alahinnata kuna olenevalt meelevalduse laadist või teemast võib alati organisaatorite ja liikumise põhituumikuga meelevaldustel liituda ka impulsiivselt käituv rahvahulk. Kõige suurem oht autori arvates tuleneb siiski võimalikust rahvustevahelisest konfliktist olgu selle põhjuseks siis Tõnismäel paiknev pronksõdur või midagi muud.

POLITSEI VÕIMALUSED, VARUSTUS, OSKUSED JA JUHTIMINE

1.3 Massirahutustega tegelevad politseiüksused

Eestis ei ole massirahutused nii sagedased, et ainult sellega tegelevaid üksusi oleks vajadus ja otstarbekas pidada. Olenevalt sündmuse laadist võidakse rakendada vajadusel suur osa politsei isikkoosseisust politseioperatsiooni nagu seda tehti USA presidendi visiidi ajal 2006 a Väljaõppe ja varustuse tase on need, mis määravad, milliseid jõude esimeses järjekorras kasutatakse. Järgnevalt tehakse kokkuvõtte üksustest, keda kasutatakse esmaste jõududena, kui toimub massirahutus või on oht selle tekkimiseks.

1.3.1 Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalitus

Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalitus loodi 01.03.2002. Kiirreageerimistalituse koosseisus on 51 politseiametnikku (PA KK nr 19, 19.01.2007 Julgestuspolitsei teenistujate koosseis). Kiirreageerimistalitus paikneb Tallinnas Kase 61 Sisekaitseakadeemia territooriumil. Tegemist on üleriigilise politseiasutuse struktuuriüksusega.

Töökorraldus. Et tagada ööpäevaringne valmisolek võimalikele massirahutustele või muudele sündmustele reageerimiseks on kiirreageerimistalitus jagatud kahte rühma nii, et korraga on üks rühm tööil ja teine puhkab. Kehtestatud on ka valveaeg.

Valveajal peab kiirreageerimistalituse ametnik olema ühe tunni jooksul olema valmis baasist täisvarustuses välja sõitma. Vajadusel kutsutakse mõlemad rühmad korraga tööle.

Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalituse ametnike töökohustuste hulka ei kuulu ainult valmisolek kriitilisteks olukordadeks ja nendeks ettevalmistamine vaid suure osa igapäevatööst moodustab siiski avaliku korra tagamine patrullteenistuses.

Patrullteenistuses osalemise maht on kuni 80% tööaja normtundidest. Korraldustest, eriülesannetest ja koolitusest vabal ajal on talituses graafikujärgselt teenistuses viibivad politseiametnikud Põhja Politseiprefektuuri käsutuses. Teised politseiasutused saavad vajadusel esitada taotluse kiirreageerimistalituse kasutamiseks Julgestuspolitsei direktorile, vormistades selle liht- või elektronkirjana, ettenägematute sündmuste puhul telefoni teel. (PAKK nr 260, 31.12.2003 Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalituse rakendamine)

Talituse struktuur. Talitust juhib komissar. Talituses on kaks rühma, mille juhid on rühmaülem ja rühmavanem. Rühma kuulub 26-28 kiirreageerijat, kes on jaotatud kolme jakku. Jao juhiks on jaoülem. Mõlemas rühmas on ka 2-3 koerajuhti koos koeraga. Reaalselt on sageli hetkel tööloleva rühma suurus tunduvalt väiksem, osa ametikohti on täitmata, osa on puhkusel või muul põhjusel puudu. Tähtsamate politseioperatsioonide ajaks puhkusi ei planeerita või puhkus katkestatakse.

Kokkukutsumisskeem. Kogu isikkoosseisu kokkukutsumiseks on kehtestatud kokkukutsumisskeem, mis tagab töö-, valvesoleva ja vaba vahetuse kiire ja organiseeritud kokkukutsumise. Info vajadusest kogu isikkooseis kokku kutsumisest peaks ideaaljuhul talitusesiseselt toimima järgmiselt: esimesena saab info juhtimiskeskuselt või mõnest teisest allikast talituse juht, kes teavitab sellest mõlema rühma ülemaid, rühma ülemad teavitavad järgnevalt jaoülemaid ning jao ülemate

kohustuseks on tagada info jõudmine oma jakku kuuluvatele ametnikele. Teave antakse üldjuhul edasi telefoni teel või võimalusel vahetult suuliselt.

Varustus.

Üksikisiku varustus:

1. termopesu
2. saapad
3. sääre- ja reiekaitsmed
4. kubemekaitse
5. rindkere- ja seljakaitse
6. õla- ja küünarvarre kaitsmed
7. kaitsekindad
8. kaitsekiiver visiiri ja kaelaosa kaitsmega
9. kiivrisukk
10. kilp
11. vöörihm
12. käeraud ja ühekordsed plastikrihmad
13. gaasimask
14. teleskoopnui
15. pipragaas
16. raadiosaatja ja kuular

Jao- ja rühmavarustus, transpordivahendid:

1. 8+1 kohalised väikebussid jaoga liikumiseks, kaks viiekohalist sõidukit koerte hoidmise kohtadega.
2. esmaabikohver
3. tulekustutid, tulekustutustekk
4. löiketangid (mehhaanilised, hüdraanilised)
5. foto- ja videoseadmed
6. politseikoerad

7. ruupor

8. 40 mm granaadiheitja valgus-, heli-, suitsu- ja pisargaasigranaatide laskmiseks.

Väljaõpe. Väljaõpe jaguneb teoreetiliseks, füüsiliseks ja taktikaliseks. Julgestuspolitsei väljaõppe eest vastutavad kaks täiskohaga töötavat instruktorit. Erinevate treeningute ja praktiliste õppuste osakaal tööajast moodustab ca 20%. Teoreetilise õppe osakaal on kõige väiksem ja piirdub tavaliselt eelseisvate praktiliste ülesannete selgitamisega ning treeningutejärgse aruteluga. Sellele lisanduvad ka videomaterjali vaatamine mujal maailmas ning ka Eestis toimunud massirahutustest ja nende juhtumite analüüs. Füüsilise valmisoleku tagamiseks võimaldatakse ja on ka kohustus hoida ennast heas füüsilises vormis, mida kontrollitakse ka kaks korda aastas läbi viidavate tavapolitseist rangemate normatiivide järgi läbiviidavate füüsiliste katsetega. Füüsilise vormi arendamiseks on võimalus kasutada igapäevaselt jõusaali, käia kord nädalas ujumas, pallimänge mängida. Kord nädalas toimub ka enesekaitsetreening. Taktikalisi treeninguid viiakse läbi 2-3 korda nädalas. Taktikalistes treeningutes käsitletakse jao ja rühmaga läbiviidavaid erinevaid liikumisi-rivistusi, konkreetsetes situatsioonides tegutsemist, õigusrikkujate kinnipidamist rahvahulga seast, kilbi ja nua kasutamine, tegutsemine süütepudeliga pihtsaamise korral, Taktikalise väljaõppe juurde kuulub jalgpallivõistluste-eelne staadioni territooriumil läbiviidav treening, kus mängitakse läbi erinevad olukorrad, liikumised, kinnipidamised, evakueerimine. Lisaks igapäevasele väljaõppele toimuvad paar korda aastas suuremad õppused koostöös teiste politsei jõudude või kaitsevägega, kus mängitakse läbi reaalsed massirahutuse situatsioonid koos vastutegevusega. Mõned korrad on oma kogemusi ja soovitusi käinud jagamas ka instruktorid Soomest ja Saksamaalt.

Puudulik on väljaõppe raketipüssi kasutamise osas seoses laskemoona kõrge hinna tõttu ning sellest tingituna on praktiliselt olematu väljaõppe selle kasutamiseks.

1.3.2 Põhja politseiprefektuuri kiirreageerimistalitus

Põhja politseiprefektuuri kiirreageerimistalituse tööpiirkond on Tallinna linn ja Harjumaa. Talituses on 14 kiirreageerijat, massirahutustele reageerimise varustus on sama, mis Julgestuspolitsei kiirreageerijatel. Lisaks on neil muude ülesannete täitmiseks ka erikabuudid, raskekuulivestid, taktikalised vestid, igal mehel kinnitatud 2 automaati ja PARA moonaga käsirelvad, pumppüssid erineva moonaga, üksuses on 3 snaiprit, üksuse peale kuulikilp, ukse- akna purustuskomplekt, redelid.

Treeningutest on iganädalaselt ju-jutus treening ja laskmine, üldfüüsiline treening enne patrulli, erinevad taktikatreeningud kord kuus, igaaastane massirahutuste täiendkoolitus ja aeg-ajalt ka erinevaid muid koolitusi.

Kõik kiirreageerimisametnikud peavad olema 24h ööpäevas telefoniteel kättesaadavad reageerimisajaga 1h. Valveaega kehtestatud ei ole. (Oja, M, Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn, 12.03.2007)

1.3.3 Tugiüksused

Tugiüksuste loomisel lähtuti kontseptsioonist viia läbi täiendõpe 300 politseiametnikule, et igas regioonis oleksid politseiametnikud, kes on saanud spetsiaalse väljaõppe massirahutustele reageerimiseks (Aeg, R jt „Märulipolitsei kontseptsioon Tallinn 2004) Tugiüksuste liikmete ettevalmistamist alustati Julgestuspolitsei eestvedamisel 2004 aasta novembris, mil Julgestuspolitsei viis läbi kaks kolmepäevast baaskoolitust ning mille käigus said esmase väljaõppe 69 politseiametnikku erinevatest prefektuuridest.

Tugiüksuste üksikisiku varustus on sama, mis kiirreageerimistalitel. Sidevahendite poolest on kahel tugiüksusel puudu kuularid. Jao- ja rühmavarustusest puuduvad neil granaadiheitja ja politseikoerad.

Tugiüksuste väljaõpe. Tugiüksuste koolitamist alustati kolmepäevase õppekava alusel, mille eesmärgiks oli tõsta politseiprefektuuride politseiametnike valmisolekut ja oskusi töötamisel kõrge riskitasemega üritustel, koostöös Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalitusega. Kursus hõlmas nii teoreetilisi loenguid kui praktilisi harjutusi teemadel: varustuse tutvustus, politsei jõudude kasutamise taktikalised võtted suurüritustel ja massilistel korratustel, juhtimise struktuur, üksikmehe tegevused, jõukasutamise õiguslikud alused ja eetika, jõu- ja erivahendite praktiline kasutamine, riviline tegevus- käskluste peale erinevate rivistuste moodustamine, kinnivõtmise ja nuiat kasutamise praktilised harjutused (Almosen, K, Õppuse plaan 2004). Saavutatud taseme hoidmiseks ja täiendamiseks viiakse korra aastas läbi täiendõppus, lisaks harjutatakse enne suuremaid varem teadaolevaid politseioperatsioone võimalikke vajaminevaid liikumisi ja tutvutakse võimalusel sündmuskohaga.

Ida Politseiprefektuuri tugiüksus. Koosseisus 14 kohta, 13 neist hetkel komplekteeritud, Koosseisu kuuluvad ametnikud töötavad Rakvere, Narva ja Kohtla-Järve politseiosakondades. Reageerimisvalmiduse saavutamiseks valveaega ei ole kehtestatud. Piirkondliku kontaktisiku hinnangul võiks etteteatamiseta väljasõiduvalmiduse saavutamine võtta aega ligikaudu üks tund. (Karu, A Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn, 27.02.2007)

Põhja Politseiprefektuuri tugiüksus. Koosseisus 12 kohta, millest hetkel on komplekteeritud 9 kohta, reageerimisvalmidus tööajal (8.00-16. 30) pool tundi. Valveaega ei ole kehtestatud. Vabal ajal kokkukutsumisvõimalus hinnanguliselt üks tund. (Männik, M, Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn, 05.03.2007)

Lääne Politseiprefektuuri tugiüksus. Üksuses on 16 ametnikku, enamik neist Pärnust aga ka Raplast, Haapsalust ja Paidest. Kokkukutsumisplaani ei ole ning vajadusel kogunetakse nii kiiresti kui vaja ja hetkel võimalik. (Almosen, K, Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Pärnu, 08.03.2007)

Lõuna Politseiprefektuuri tugiüksus. Koosseisus on 27 kohta, millest 17 on hetkel komplekteeritud. Ametnikke on Tartust, Viljandist, Valgast, Põlvast ja Jõgevalt. Tugiüksuse juhi hinnangul võtaks nende kogunemine aega 1 tund. (Saarniit, J Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn 29.03.2007)

1.3.4 Abijõud ja info kogumine

Olenevalt sündmuse laadist ja mastaapsusest tegeleb massirahutuse või selle ennetamisega veel lisaks eelpoolnimetatutele ka politseiametnikud teistest talitustest. Liikluspolitsei, et tagada sujuv liikluskorraldus, kriminaalpolitseiametnikud, et koguda infot, konvoeerimistalituse ametnikud kinnipeetute transportimiseks, menetlusgrupp õigusrikkumiste fikseerimiseks ja menetlemiseks, K-Komando ohtlike relvastatud isikute kinnipidamiseks. Praeguse hetke politsei võimekuse juures, mil massirahutustele reageerimistele loodud üksuste võimekus erivahendite kasutamise poolest ei ole vajalikul tasemel, tuleb kriitilisematel hetkedel kasutada vältimatult K-Komando tuge ka olukordades, millega peaks nn märulipolitsei hakkama saama. Niisugune olukord paratamatult vähendab neil momentidel K-Komando reageerimisvõimet teistele, ohtlikematele olukordadele reageerimisel. Vajaduse korral on võimalus kasutada ka vanglate relvastatud üksust ametiabi korras vastavalt halduskoostöö seadusele avaliku korra tagamiseks. Relvastatud üksuse kasutamisel avaliku korra tagamiseks peab üksus järgima ka politsei tegevust reguleerivate

õigusaktide nõudeid (Vangistuseadus § 109 lg 4, RT I 2000, 58, 376, RT I 2006, 63, 466) Vanglate relvastatud eriüksuse kasutamine politseioperatsioonidel sai võimalikuks peale 01.02.2007 Vangistuseseaduse muudatusega. Vanglate eriüksust kaasati ka 24.03.2007 Jalgpalli EM valikmängul Eesti-Venemaa seotud politseioperatsioonis ning 26.04.2007 alanud rahutustel kinnipeetute valvamisel.

Info kogumine enne rahvusvahelisi jalgpallivõistlusi. Jalgpallivõistlused on üks suuremaid massiliste korrarikumise tekkimise ohuallikaid nii mujal maailmas kui ka Eestis. Rahvusvaheliste jalgpallivõistluste turvalisusega seotud info haldamisega tegeleb Eesti riiklik jalgpalliteabepunkt, mis loodi Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna juurde 2004. aastal Euroopa Liiduga liitumise järel. Julgestuspolitsei korrakaitse analüüsi- ja järelvalvetalitus kogub ja vahetab informatsiooni rahvusvaheliste jalgpallivõistluste eel, ajal ja järel ning teeb vastavasisulist koostööd teiste riikide politseiasutustega ning rahvusvaheliste organisatsioonidega. (Eesti Politsei Intranet, <http://siseveeb.polsise/cms/kuva.php?id=2020> 28.02.2007) Turvalisuse tagamiseks rahvusvaheliste jalgpallimängude eel on vaja saada külalisriigi meeskonna jalgpalli- ja fänniorganisatsioonidelt ning politseilt teavet fännide kohta, kes Eestit külastavad - nende arv, eelnevaid korrarikumisi toimepannud isikud, meelestatus.

Info kogumine massiürituse eel ja ajal. Võimalikult täpse informatsiooni õigeaegne valdamine aitab politseil operatsiooni paremini planeerida, arvestada vajaminevate jõudude ja vahenditega. Suur osa informatsioonist saadakse meeleavalduste korraldajatega kohtudes, kuid alati võib olla infot, mida korraldaja ei tea või ei soovi esitada. Info kogumisel arvestab politsei ka meedias ja ka internetiportaalides leviva informatsiooniga. Meeleavalduse ajal kogutakse ja edastatakse infot vahetult nende politseiametnike vahendusel, kes sündmuskohal midagi olulist märkavad. Tavaliselt kasutatakse info kogumiseks ka erariides politseiametnikke, kes on vahetult rahva hulgas.

Tõendite kogumine. Rahvahulgas olles tunneb inimene ennast anonüümsemalt, kui üksi olles. Võib tekkida karistamatuse tunne kuna olles üks paljudest ei ole tihti kerge kindlaks teha, missugune on konkreetse inimese osa korrarikkumises. Sündmuste jäädvustamiseks kasutatakse videosalvestamist. Paljude õigusrikkujate kinnipidamisel filmitakse võimalusel igat õiguserikkujat eraldi, jäädvustatakse kinnipidajate andmed ja võimalusel ka kinnipeetu andmed ning õigusrikkumise kirjeldus, milles isikut kahtlustatakse. See väldib võimalust, et hiljem õiguserikkumisi menetledes tekib segadus, mille eest keegi kinni on peetud.

1.3.5 Kokkuvõte üksustest

Reaalne reageerimisvõimekus sõltub suuresti etteteatamisajast ja eelinfost. Ootamatute sündmuste puhul suudaks tunni jooksul reageerida Julgestuspolitsei töölolev vahetus- keskmiselt 18 ametnikku, Põhja politseiprefektuuri kiirreageerimistalitusest ca 10. Reageerimisvõime tõstmiseks sõltuvalt olukorrast, võetakse mõnikord erivarustus bussidega kaasa, kui minnakse oma igapäevast patrullitööd tegema. Samuti valveajal vastava eelinfo olemasolul ollakse kõrgendatud väljasõiduvõimega 5 minuti jooksul. Raske on täpselt hinnata, kui kiiresti ja kui palju tugiüksuslasi ja teisi abijõude vajadusel koondada oleks võimalik. Kui reageerimist vajav sündmus leiaks aset Tallinnas, siis ainult sõidu peale kulub erinevatest prefektuuridest keskmiselt kaks tundi. Lisaks kogunemisele kulub aeg, mille kestus on raske hinnata, kuna ei ole valveaega ei ole kehtestatud. Kogunemise kiirus sõltub ka sellest, kas on tegemist tööajaga või mitte. Tugiüksuste liikmed paiknevad erinevates linnades-asulates ja nende kokkusaamine võtab aega autori hinnangul aega 1-3 tundi. Seega tugiüksuslased jõuaksid reageerida Tallinnas toimuvale sündmusele hinnanguliselt 3-5 tunni jooksul. Kokkusaadavaid tugiüksuslasi ei ole ka alati nii palju kui neid nimekirjas on. Adekvaatse arvu saab kui

vaadata, millised jõud suutsid prefektuuride tugiüksused välja panna mõne politsei suuroperatsiooni raames. Eesti-Venemaa EM valikmänguga seotud politseioperatsioonil osales 4 ametnikku (nimekirjas 9) Põhja politseiprefektuuri tugiüksusest, 14 ametnikku Ida politseiprefektuuri tugiüksusest (täiskooosis), 14 ametnikku Lõuna politseiprefektuuri tugiüksusest ja 15 ametnikku Lääne politseiprefektuuri tugiüksusest. Kokku 47 ametnikku prefektuuride tugiüksustest. Sama operatsiooni raames sai Julgestuspolitsei kiirreageerimistalitus välja panna 36 ametnikku ja Põhja politseiprefektuuri kiirreageerimistalitus 10 ametnikku. Seega erivarustuse ja spetsiaalse väljaõppega ametnikke suutis politsei pikalt ette teadaoleva operatsioonikäigus välja panna 93. Töökorraldus sõltub sündmuste ja politseioperatsiooni eripärast ning seetõttu on võimalik, et pikemalt vältavate operatsioonide käigus tuleb arvestada sellega, et kõik üksused ei saa korraga tööl olla vaid osa peab puhkama, sööma, varustust korrastama jms.

1.4 Erinevate üksuste koostöö ja juhtimine

Politseioperatsioonide edukaks läbiviimiseks on suur osa juhtimise kvaliteedis ja tasemes. Meeleavalduste ja massiüritustega seotud politseioperatsioonidel muutuvad situatsioonid kiiresti ja nendele on vaja õigeaegselt ning adekvaatselt reageerida. Suurematel üritustel, kuhu on kaasatud erinevad politseiüksused on eriti oluline, et juhtimiskontseptsioon oleks kõigile arusaadav ja käsuliinid täpselt paigas. Olenevalt politseioperatsiooni iseloomust ja kasutatavate jõudude hulgast ning tööloikudest võivad juhtimisskeemid teatud määral erineda, kuid juhtimistasanditena jaotub juhtimine järgmiselt:

1. Politseioperatsiooni üldjuht
2. Politseioperatsiooni juht
3. Gruppide, lõikude juhid
4. Gruppide liikmete ja jao tasandi juhtimine

Side. Politseioperatsiooni plaanis nähakse ette, sidepidamise viisid, vahendid, kanalid ja kutsungid. Põhiliseks sidepidamisvahendiks on raadiosaatjad ja mobiiltelefonid. Suuremate massiürituste ajal, kui on oht, et mobiiltelefonivõrgud võidakse üle koormata korraldatakse politseioperatsioonist osavõtivatele teatud telefoninumbritele eeliskõne staatus st, et võrgu ülekoormatusel saab nende numbritega edasi suhelda. Korraldused ja info lõigujuhtide ja staabi vahel edastatakse üldjuhul raadiojaama teel. Side ülekoormamise vältimiseks on reeglina kõigil raadiojaamad, kuid jao liikmed kasuavad raadiojaamu üldjuhul ainult vastuvõtjana, suhtlevad omavahel vaid staap, lõigujuhid ja jaoülemad. Mitme tööloigu puhul kasutatakse vajadusel erinevaid sidekanaleid segaduse vältimiseks ja koormuse vähendamiseks.

Avalikkusele suunatud kommunikatsioon. Väga tähtis osa massirahutuste ennetamises ja rahva mõjutamises käitumaks soovitud viisil on suhtlus. Politseioperatsiooni plaani üheks osaks on kommunikatsiooniplaan, milles määratakse isik, kes kommunikatsiooni korraldab, määratakse kõneisikud, sõnastatakse edastatavad põhisõnumid. Avalikkusele edastatakse üldinfo- mis toimub, politsei tegevused, meetmed, soovitused, liiklusalane informatsioon, liikluse ümberkorraldused. Suhtluseks avalikkusega kasutatakse erinevaid meediakanaleid ja pressikonverentse. Oluliseks suhtlusvormiks on meelevalduse või koosoleku korraldajatega kohtumine. Sellisel kohtumise saadakse vajalikku infot eesseisva rahvakogunemise kohta- meelestatus, osavõtjad, nende plaanid ning annab ka politseil võimaluse oma ettepanekud esitada, selgitada, missugused on tagajärjed, kui meelevaldusel hakkab korrariikumisi esinema. Suhtlus sündmuskohal on vajalik, kui juba toimuva meelevalduse või koosoleku käigus on vaja anda täiendavat informatsiooni rahvahulgale või korraldajatele.

2 SENISED KOGEMUSED

Selles peatükis tuuakse välja mõned olulisemad kogemused, mis politseil on viimase viie aasta jooksul massidega kokkupuutes olnud alates massirahutustele reageerimiseks loodud üksuste formeerimisest kuni tänapäevani. Käsitlust leiavad juhtumid, kus on vajalik olnud erinevate masside juhtimisega tegelevate üksuste koostöö ning juhtumid, millest oleks midagi õppida. Töö kirjutamise ajal toimusid Tallinnas suurimad rahvarahutused Eesti ajaloos, mille sündmuste analüüs ja kirjeldamine jääb autorist olenemata põhjustel alljärgnevast välja.

2.1 Eesti-Vene jalgpalli sõpruskohtumine 27.03.2002

Eelinformatsioon. 2007 märtsil 2002 toimus A Le Coq Arena staadionil Eesti-Venemaa rahvuskoondiste vahel jalgpallis. Vene fännidele oli eraldatud staadionil 800 pealtvaatajakohta, mis oli teistest sektoritest eraldatud. Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalitus oli tol hetkel alles moodustamise järgus, täidetud oli vaid 22 ametikohta, ei olnud erivarustust ega spetsiaalset väljaõpet. Operatsioonist võtsid osa ka Tallinna politseiprefektuuri kiirreageerimistalituse ametnikud. Staadionil olid valmis ka K-Komando ametnikud vajadusel reageerima. Fännide hulgas oli ka erariides kriminaalpolitseinikke. Politseinikud paiknesid fännisektorites istepinkide rivi ees.

Sündmused. Esimesel mängu poolajal tekkis konflikt Vene poolehoidjate ja politsei vahel, sellest, et politsei kõrvaldas fännide käes olnud provotseeriva plakati. Mängu

vaheajal suundus grupp agressiivselt meelestatud Venemaa meeskonna poolehoidjaid oma sektorist välja ja läksid Eesti meeskonna fännidega tüli norima ja tekkis kaklus.

Hinnang. Üritusel osalenud politseiametnikud ei tundnud piisavalt staadioni ehituslikke iseärasusi kuna ei oldud varem seal treenitud. Enne mängu käidi vaid korra tutvumas, kuid staadioni keerulise ehituse tõttu oli sellest ilmselgelt vähe. Oli läbimõtlemata, kuidas taktikaliselt tegeleda provokatsiooniliste plakatite kõrvaldamisega. Staadion ei vastanud turvalisusnõuetele- toolid oli kinnitamata, kõikjal vedeles ehitusdetalle. Väljaehitamata tribüünide tõttu oli kõrgelt allakukkumisoht. Rahvahulgas viibivad erariides politseiametnikud olid korrakaitsepolitseinikele äratundmatud, mistõttu peeti arusaamatuses hetkeks neid ka kinni. Äratundmise hõlbustamiseks oleks pidanud kasutama varem kokkulepitud selgestimärgatavaid tähiseid. (Unt, M. 27.03.2002 Politseioperatsiooni kokkuvõte)

2.2 Iraagi sõjavastane meeleavaldus 30.03.2003

Eelinformatsioon. 25.03.2003 saadi esmane teave, venekeelsest internetiportaalist Delfi, et kavatsetakse korraldada 30.03.2003 kell 14.00 USA ja tema liitlaste Iraagi vastase sõja vastaste kogunemine Tallinnas Raekoja platsil. Järgmise päeva hommikuks oli teada, et üritus on registreerimata. 28.03.2003 andis kesklinna politseiosakonna juht korralduse kaasata abijõududena politseikadette ja konstaableid. Võimalikust meeleavalduse toimumisest ei teatatud Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalitust, kuigi nad töötasid Kesklinna territooriumil sel ajal. Julgestuspolitsei kiirreageerimistalituse ametnikud said esseisvast meeleavaldusest teada alles samal päeval instruktäälil.

Sündmused. 30.03.2003 08.30 laekus informatsioon, et meeleavaldajad kavatsevad liikuda peale kogunemist Raekoja platsil Kentmanni tänavale USA Suursaatkonna

juurde. Politseijõud paigutati järgmiselt- Raekoja platsi ja Harju tänava piirkonda neli Julgestuspolitsei jalgsipatrulli ja üks autopatrull, USA Suursaatkonna juurde neli Julgestuspolitsei ametnikku. Kell 14.00 oli Raekoja platsile kogunenud hinnanguliselt 150 meeleavaldajat, kes kandsid sõjavastaseid plakateid ning rahvast tuli pidevalt juurde 14.15 hakkasid meeleavaldajad liikuma mööda Kentmanni tänava poole, rongkäiku saatsid distantsilt jalgsipatrullid. 14.29 alustasid Kentmanni tänavale jõudnud meeleavaldajad agressiivset tegevust, visates saatkonna ja politseiametnike suunas suitsupomme ja erinevaid toiduaineid. 14.31 suunati Kentmanni tänavale abijõududena kaheksa autopatrulli. 14.48 on sündmuskohal hinnanguliselt 300 meelavaldajat ja olukord väljub Kesklinna väljuihi hinnangul kontrolli alt. 15.05 kuulutab politseiprefekt välja politseioperatsiooni ning veidi hiljem saadetakse sündmuskohale abijõududena veel kaks autopatrulli. 15.56 liiguvad meeleavaldajad Kesklinna suunas ja 16.14 paiku jõuavad Wismari tänavale Suurbritannia Saatkonna juurde. 18.37 politseioperatsiooni sisuline lõpp. Politseioperatsiooni käigus peeti kinni 89 isikut, neist 47 olid alaealised, 69 isikut kuulati kriminaalasja raames üle ja anti üle KAPO-le. KrMK § 108 korras peeti kinni 2 isikut. Väärteomenetlust kohaldati 18 erineva rikkumise kohta, neist Karistusseadustiku § 262 (avaliku korra rikkumine) – 10

Alkoholiseaduse §-de 70 ja 71 – 7

Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete seaduse § 15¹ - 1

Hinnang. Politseioperatsiooni käigus ei püstitatud taktikalist eesmärki, politseiametnikud ei teadnud, mis on nende tegevuse eesmärk, kas kaitsta saatkonnahoonet, pidada kinni õiguserikkujaid, ajada nad laiali vms.

Puudus klassikaline juhtimiskontseptsioon. Ei olnud selgust, kes vastutab aktsiooni juhtimise eest. Operatsioonis osalenuid ei teavitatud politseioperatsiooni väljakuulutamisest. Puudus ülevaade kaasatud jõududest ja paiknemisest. Jõude rakendati kaootiliselt, ei moodustatud koheselt reservi, kes oleks andnud võimaluse asendada eriüksust kuni nende varustamiseni erivahenditega. Puudus avalike suhete osalus meeleavaldusele eelnevas faasis, ei antud välja pressiteadet meeleavalduse

ebaseaduslikkusest. Luure oli organiseerimata - aktsioonis osalevatel korrakaitsepolitseinikel ning eriüksustel puudus vahetu info meeleavaldajate liikumisest, nende planeeritavatest tegevustest, õiguserikkumisi toimepannud isikutest. (Miilits, T jt. Kokkuvõte politsei tegevusest 30.03.2003 toimunud sõjavastase meeleavalduse raames)

2.3 Lihula ausamba juhtum 02.09.2004

Eelinformatsioon. 02.09.2004 kl 17.40 sai Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalituse juht info Lääne politseiprefektuuri korrakaitse juhilt, et Lihulas on nende abi vaja seoses Vabariigi Valitsuse korralduse täitmisega ja mälestuskivi eemaldamisel turvalisuse tagamisega.. 18.00 tuli politseipeadirektori korraldus Lihulasse sõita. Operatsiooni oli kaasatud 44 politseiametnikku Lääne politseiprefektuurist, Keskkriminaalpolitseist ja Julgestuspolitseist. Julgestuspolitsei erivarustuses politseiametnikke oli kokku 16. Rahvast kogunes mälestuskivi teisaldamise ajaks hinnanguliselt 3000 inimest.

Sündmused. 18.15 sõitsid 16 kiirreageerimistalituse töötajat Tallinnast välja Lihula poole. 19.15 saabusid politseiüksused Lihulasse 20.19 moodustati mälestuskivi ümber politseilindiga märgistatud ohutsoon. Tsooni märgistamise käigus visati politseiametnike suunas esimesed kivid. Kohalviibivaid inimesi teavitati VV korraldusest ja ohutsooni kehtestamisest. Seejärel saabus kraana. Kraana ja veoauto saabumisel muutus rahvas rahutuks- vilistasid ja sõimasid ebatsensuursete sõnadega nii politseid kui ka Eesti riiki. 21.01 alustati mälestuskivi pealelaadimist. Mälestuskivi pealelaadimise ajal üritas rahvas korduvalt piirdest läbi joosta. Kui hakkas pimenema hakati loopima kividega nii kraanat, veoautot, politseibusse kui ka politseinikke. Kiirreageerimistalituse politseiametnikele anti korraldus kiivrid pähe panna. Esimese piirdest läbijooksu ajal kl 21.20 moodustati ümber veoauto ja kraana

ringkaitse. 21.20 andis Julgestuspolitseinike juht korralduse inimestel ohutsoonist lahkuda, osa inimesi täitis korraldust. 21.22 peeti kinni üks alkoholihoobes isik, kes eiras korraldust ohutsoonist lahkuda. Peale ringkaitse moodustamist suunati rahvas piirde taha tagasi. Kui ausammas oli veoauto kasti paigutatud muutus kivirahe tihedamaks ja anti korraldus võtta kilbid. Veoauto kalmistult ärasõitmisel kaitsesid veoautot 6 kiirreageerimistalituse politseiametnikku. Rahvas takistas veoautol kalmistu territooriumilt välja sõita. Väljasõidu juurde moodustati ahelik ja suruti politseinuia ja gaasi kasutades rahvas eemale. Tee suudeti veoautole vabaks teha ja veoauto koos eskordiga sõitis Kose poole. Samas loobiti veoautot kogu aeg kividega. Mõne aja pärast hakkas liikuma kraana. Kraana kabiini klaasid purunesid kuna kraanat loobiti kividega ning kraanajuht sai vigastada. Politseieskordi saatel saadeti kraana maanteele. Kiirreageerijad piirati ümber ja loobiti kividega. Nad suutsid piiramisrõngast välja tulla ja moodustasid Pärnu maanteel aheliku ja taganesid busside poole, kutsudes pidevalt abi. Mõne aja pärast tuli appi 2 K-Komando sõiduautot. Peale läbirääkimist rahvaga suudeti kl 22.25 bussidesse minna ning ära sõita, lahkuvaid politseiautosid loobiti jätkuvalt kividega.

Hinnang. Politseioperatsiooni ettevalmistamiseks oli väga vähe aega ning seetõttu tehti ka mitmeid vigu. Riske ei hinnatud adekvaatselt, ei arvestatud sellega, et mälestusmärki tuleb kaitsma nii palju agressiivselt meelestatud inimesi. Seetõttu, kaasati ülesande läbiviimisele liiga väikesed politseijõud. Ei jätkunud ressursi korrarikkujate kinnipidamiseks. Puudus politseipoolne videosalvestus. Operatsiooni oleks pidanud kaasama ka erariides ametnikke, kes vajadusel oleks aktiivsemaid korrarikkujaid ära tundnud ja võimalusel kinni pidanud. Üks suurmaid vigu oli viia politseioperatsioon läbi pimedal ajal. Rahvas tundis ennast pimedas anonüümselt ja karistamatult. Puudus valgustus. Rahva piiramiseks oleks võinud kasutada turvaeadasid. Politsei oleks võinud kasutada rahvaga suhtlemisel professionaalset läbirääkijat. Probleeme oli ka avalikkusele suunatud kommunikatsiooniga, rahvast ja mälestusmärgi toetajaid ei informeeritud eelnevalt toimuvast sündmusest ning seetõttu jäi tegevusest salaja mälestusmärgi kõrvaldamise mulje, mis rahva meeli üles

küttis. Teine asjaolu, mis rahvast ärritas oli see, et mälestusmärki teisaldav kraana oli punast värvi ja kraanajuht vene rahvusest. Arvestades situatsiooni oli see ilmselt oluline asjaolu, millele oleks tulnud eelnevalt tähelepanu pöörata. (Unt, M 02.09.2004. Politseioperatsiooni kokkuvõte)

2.4 Usa presidendi visiidiga seotud politseioperatsioon 26-28.11 2007

Eelinformatsioon. Usa presidendi visiit oli pikalt ette teada ja seetõttu ka võimalus hästi ettevalmistada. Kuna tegu oli kõige kõrgema turvalisuse kategooria visiidiga, siis rakendati sellesse operatsiooni väga suured politseijõud. Korrakaitsejõududest, kelle ülesandeks oli vajadusel reageerida võimalikele massilistele korrarikkumistele olid kaasatud Julgestuspolitsei kiirreageerimistalitus, prefektuuride tugiüksused ja Põhja politseiprefektuuri kiirreageerimistalitus. Kokku oli moodustatud üksteist 9-16 mehelist rühma 94 ametnikuga, lisaks staap, kriminaalpolitseinikud ja menetlusgrupp. Visiidi ajaks oli registreeritud mitmeid meeleavaldusi.

Sündmused. 28.11.2006 kl 11-12 paiku kogunesid anarhistliku liikumise PunaMust liikmed ja toetajad Tallinna Linnahalli juures, et avaldada meelt USA poliitika suhtes. Kokku tuli hinnanguliselt paarsada inimest, kes liikusid edasi rongkäiguna Hobujaama tänavat mööda Coca Cola Plaza kobarkino juurde. Rongkäiku saatis politsei, tagades rongkäigust osavõtjate turvalise ja ohutu teekonna. Peale lühikest miitingut liiguti tagasi Linnahalli juurde. Toimus ka üks vahejuhtum, mille käigus politsei pidas kinni ühe noormehe, selgitamaks tema isikuandmeid. Noormees paigutati politseiautosse, kuid rahvamass ei võimaldanud politseisõidukil paigast liikuda. Olukorra maharahustamiseks otsustas politsei isiku kohapeal kindlaks teha ja ta seejärel vabastada. Samale päevale oli planeeritud veel meeleavaldusi Tammsaare parki ja Kadriorgu, kuid nende meeleavalduste vastu ei olnud rahval nii suurt huvi ja probleeme need politseile ei tekitanud.

Hinnang. Politseioperatsioon möödus ilma suuremate vahejuhtumiteta. Õnnestumise põhjusteks võib tuua hea eelneva ettevalmistuse. Meeleavalduste korraldajatega kohtudes lepidi eelnevalt kokku, millised tegevused on lubatud ja millised mitte. Meeleavalduse korraldaja kutsus seetõttu ka eelnevalt PunaMust liikumise kodulehel meeleavaldusest osavõtjaid üles mitte korda rikkuma, keelatud esemeid kaasa võtmast ja kained olemast.

3 VÕRDLUS TEISTE RIIKIDE SARNASTE POLITSEIÜKSUSTEGA

Eesti politsei on viimase viie aasta jooksul teinud märkimisväärset tööd kiirreageerimisüksuste loomiseks ja koolitamiseks ning riik on kulutanud selle peale palju raha. Et teada saada, kas liigume õiges suunas ja missugune on meie tase võrreldes teiste riikide politseiga, kellel on selles valdkonnas pikemaajalised kogemused, peaks neid omavahel võrdlema. Kindlasti on vaja selle juures arvestada, et tingimused ja vajadused on sageli samuti erinevad. Demograafiline ja sotsiaalne taust, majanduslikud aspektid, rahvastiku temperament, traditsioonid, senised kogemused. Võrreldavateks suurusleks valiti varustuse, väljaõppe ja kontseptsioonid selles mahus, milliseid andmeid õnnestus saada. Võrreldavateks riikideks valis autor Soome ja Saksamaa, mis on vaieldamatult arenenumate riikide hulgas, asudes ÜRO inimarengu 2006 aasta indeksis vastavalt kohal nr 11 ja 21 (Vaba entsüklopeedia Wikipedia

http://et.wikipedia.org/wiki/Riikide_pingerida_inimarengu_indeksi_j%C3%A4rgi)

3.1 Soome politsei

Soome politseis töötab ligikaudu 7700 politseiametnikku, mis suhtarvuna elanikesse väljendub 1 politseinik 678 elaniku kohta. (Ministry of the interior, Annual report of the Finnish police 2005). Soome politseis saavad massirahutustele reageerimise baasväljaõppe kõik politseikooli läbinud kadetid, õpetatakse teooriat, psühholoogiat, seadusandlust, õppeperioodi lõpus viiakse läbi ka praktilised õppused (4 tundi). Spetsialiseerumine toimub Tampere politseikoolis, kus viiakse läbi nädalane

spetsiaalkoolitus. Kõikidele Jouha¹ liikmetele viiakse kaks korda aastas läbi Jouha koolituspäevi, mil kõik jouha liikmed kogunevad Tampere politseikooli. Üksikisiku varustus on Soome Jouha liikmetel sarnane Eesti varustusega kuna Eesti varustus hankimisel võeti eeskuju Soomest. (Komulainen, T, Soome politsei võimalused massirahutustele reageerimisel. Autori üleskirjutis. Sotkamo, Soome 28.02.2007). Soome Jouha liikmete täpset arvu ei ole avaldatud, kuid 09.09.2006 toimunud anarhistide meeleaavaldusel Helsingis osales politseioperatsioonil ligikaudu 500 Soome Jouha üksuslast (Vaba entsüklopeedia Wikipedia <http://fi.wikipedia.org/wiki/Jouha> 29.03.2007). Soome Jouha liikmete arv Helsingis ja selle ümbruses on ca 400 (*Koor, R seminar „Masside juhtimine” 2005 Säkylä)

---

¹ Jouha- joukkojen hallinta (soome k.) – masside kontroll

3.1.1 Eesti politsei võrreldes Soome politseiga

Eesti politseis töötab ligikaudu 3200 politseiametnikku ja rahvastikku on kokku 1,34 miljonit (Statistikaamet <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp> 27.03.2007). See teeb politseinike suhtarvuks elanike suhtes 1 politseinik 418 elaniku kohta. Selle näitaja poolest on Eestis elanike kohta rohkem politseiametnikke. Eestis toimub politseikadettide koolitus sarnaselt Soome politseile. Hetkel sisaldab kadettide koolitus 10 ainetundi teoreetilist ja praktilist osa, mis on sarnane tugiüksuste väljaõppekavale (Kiveste, R Politseikooli väljaõpe massirahutusteks. Autori üleskirjutis. 16.04.2007). Jouha liikmeid on suurusjärgus 500, Eesti politseil on erivarustuses ja eriväljaõppega politseiametnikke suurusjärgus 100. Kui võrrelda rahvaarve, siis vastav suhe eriväljaõppega politseinik inimese kohta on Soomes 10400, Eestis 13400. Selle näitaja poolest on meil seega erivarustuse ja eriväljaõppega politseiametnikke mõnevõrra vähem. Varustuse soetamisel võttis Eesti politsei suures osas malli Soome politseilt ning seetõttu on üksikisiku varustus üsna sarnane, ka taktika, rivilistel liikumistel, koerte ja koerajuhtide koolitustel on Soome politseist eeskujul võetud. Soome politsei varustuse hulka kuuluvad turvaaiad, mida saab kasutada objektide ja rahva piiramiseks. Eesti politsei varustuses hetkel neid ei ole ning vajadusel need renditakse. Ootamatus olukorras võib seega minna liiga palju aega, kuni piirded jõuavad kohta, kus neid vaja läheb.

3.2 Saksamaa politsei

Saksa politseid tervikuna kirjeldada on väga keeruline. Saksamaal on kuusteist Liidumaad ja iga liidumaa politsei korraldab oma tegevust iseseisvalt ja seetõttu võib olla regioonist sõltuvalt mitmeid erisusi. Massirahutusi ja massiüritusi, kus on korrariikumiste oht, tuleb Saksamaal ette kindlasti suhteliselt tihedamalt, kui Eestis.

Saksa politsei tuleb pea iga aasta 1.mai demonstratsioonidel tegeleda massilistele korratustele reageerimisega. Samuti toimub Saksamaal lisaks rahvusvahelistele jalgpallivõistlustele ka Meistrite Liiga mängude ja teisi kohtumisi, kus politsei peab olema kõrgendatud valmisolekus. Varustusest on Saksa massirahutustele reageerivatel politseiüksustel olemas sarnane üksikisiku ja suurema üksuse varustus nagu Eesti politseilgi. Lisaks kasutab Saksa politsei tihti vägivaldsete korrariikkujate tõkestamiseks ja laialiajamiseks veekahuriga sõidukeid ning kasutuses on neil ka teenistushobused (Werner, A. Hubertus, C. 2002 Politseitaktika II Tallinn: Sisekaitseakadeemia).

Tähelepanu peaks pöörama Saksa politsei põhjalikkusele ja kontseptsioonile massidega tegelemisel. Kõige suurem politseioperatsioon Saksamaal oli möödunud aasta Jalgpalli MM. Hiljuti käisid kahepäevasel seminaril Tallinnas oma kogemusi jagamas Saksa politseijuhid, kes tegelesid politseioperatsiooni ettevalmistamise ja juhtimisega Rheinland-Pfalz'i liidumaal ja Kaiserslauterni linnas. Tähelepanuväärne oli ettevalmistuse osa, mille tulemusena möödus ka MM külalistele ja korraldajatele rahulikult. Ettevalmistavate töödega alustati juba kolm aastat enne võistlust. Suurt rõhku pandi sellele, kuidas politseiametnikud peaksid fännidega suhtlema, et korrariikkumisi ära hoida ja politseist üldiselt head muljet jätta. Politseinikud said eelnevalt käitumisalaseid koolitusi. MM ajal kokkuvõttes ei pandud antud liidumaal toime suuremaid korrariikkumisi. Ei registreeritud ühtegi röövimist, vägistamist ega kehavigastuste tekitamist. Suurenes tavapärase olukorraga võrreldes vaid taskuvarguste osakaal. Turvalisuse parandamiseks oli linna ja staadionile paigutatud suur hulk lisa valvekaameraid, teatud piirkondades linnas kehtestati nn „klaasikeeld” st klaasist esemeid ei tohtinud kaasas kanda. Suur osa jalgpallihuvilisi jälgis mängude ja pidutsesid avalikel vaateplatsidel, kuhu sisenemine oli kontrolli all. Sisse lasti piiratud hulk inimesi, kes läbisid eelnevalt turvakontrolli. Turvalisuse tagamiseks oli rahvahulgas ka erariides politseiametnikke. Saksamaa politseijuhid märkisid, et kuigi MM möödus rahulikult, siis väiksema tähtsusega mängudel, tuleb siiski erinevaid

korralduse juhtumeid ette, sest ettevalmistuse ja turvalisuse tagamise tase ei ole nii kõrge, kui MM-il. (Maassen, H. Jürgen, S. Politseiameti seminar, „Jalgpallimatšide turvalisuse tagamine” 28.02-01.03.2007.Tallinn.)

3.2.1 Eesti politsei võrreldes Saksamaa politseiga

Autoril ei ole andmeid, kui palju on Saksamaal eriväljaõppe ja –varustusega politseinikke, ning päris võrreldavad Eesti ja Saksamaa puhul need arvud ei oleks ka. Saksamaal on demonstratsioonid, jalgpallikohtumisi, kus regulaarselt läheb eriüksuste reaalselt tegutsemist vaja. Näiteks 1. mai demonstratsioonidel läheb traditsiooniliselt kokkupõrgeteks meeleavaldajate ja politsei vahel. Seetõttu kuuluvad Saksa politsei varustusse ka veekahuriga autod, mis on üsna tõhus vahend meeleavaldajate laialiajamiseks. Eesti politseil spetsiaalseid veekahuriga sõidukeid ei ole, ametiabi korras oleks võimalus küll Päästeameti autosi kasutada, kuid nende juhtidel ei ole vajalikku väljaõpet ja sõidukil ei ole niisugust lisavarustust nagu peaks olema. Üks nõukogude ajast pärit sõiduk on Justiitsministeeriumi vanglate relvastatud eriüksuste kasutuses, mida politsei kasutas ka 26.04.2007 Tallinnas Tõnismäel alanud rahutuste raames, kuid reaalselt ei ole selle sõiduki võimekus vajalikul tasemel. Järgmistel päevadel laenati kaasaegsemat sõidukit Läti politseilt. Autori arvates peab Eesti politsei varustuses vähemalt kaks niisugust sõidukit olema. Selle sõiduki funktsiooniks ei ole ainult veekahuriga inimeste laialiajamine. Sellega saab lükata eemale teelepandud väiksemaid takistusi, pakub kaitset rünnete eest, kuna on löögikindlaks ehitatud, autos paikneb ka lisaks kaamera, mis aitab olukorda jäädvustada ja valjuhääldi mille kaudu rahvahulgale korraldusi anda. Veekahuri kasutamise on eriti tõhus jahedama ilmaga, sest märjakssaanud inimesed ei taha väljas viibida. Massirahutustele reageerivatel Eesti politseiüksustel ei ole nii

põhjalikke käitumis- ja politseipsühholoogialaseid koolitusi rahvamassidega suhtlemiseks võrreldes Saksamaa politseiga.

KOKKUVÕTE

Arvestades seniseid kogemusi massirahutustele reageerimisel ja nendega toimetulemisel võib öelda, et siiani on politsei nendega hakkama saanud. Mõningaid probleeme on tekkinud tingituna ohtude ja olukorra ebaõigest hindamisest ning ettevalmistuse puudujääkidest. Põhjaliku ettevalmistusega politseioperatsioonid on kulgenud plaanipäraselt. Seega ettevalmistus on peamine märksõna, mis määrab, kuidas politsei massirahutusele reageerides hakkama saab. Sissejuhatuses püstitatud hüpotees, et Eesti politsei võimekus massirahutustele reageerimisel vastab arenenud riigi politsei tasemele ei leidnud aga kinnitust. Kõige mõistlikum oli seda võrrelda ja kontrollida Soome politsei näitel. Erivarustuse ja -väljaõppega politseinike suurusjärg suhtarvuna rahvastikku on suhteliselt sarnane. Soomes on see number ca 30 % võrra kõrgem. Siiski tuleb arvestada seda, et massirahutus on enamasti lokaalne probleem ning et selle puhkemise tõenäolsus on kõige suurem pealinnas. Soome Jouha liikmeid, kellest suur osa paikneb Helsingis ja selle lähedal on ligikaudu 400. Helsingi rahvastiku arv on 562000, mis teeks suhtarvuks rahvastikku 1 erivarustuses politseinik 1405 elaniku kohta. Tallinna rahvastik on 396000, arvestades Eesti väiksust suudaks Tallinnas toimuvale massirahutusele reageerida ca 100 erivarustuse ja -väljaõppega politseiametnikku, mis annab vastavaks suhtarvuks 1 erivarustuses politseinik 3960 elaniku kohta. Seega on antud näitajaid arvestades Tallinnas toimuvale massirahutusele valmis reageerima üle kahe korra vähem politseinikke kui Helsingis. Juhindudes eelnevast võib väita, et massirahutusele reageerimisel suudab Soome tunduvalt rohkem inimressurssi välja panna. Et saavutada, sarnane tase massirahutusele reageerimiseks valmisolevate politseinike osas, tuleb nõustuda 2004 aastal koostatud kontseptsiooniga, mille kohaselt tuleks viia eriväljaõppega ja erivarustusega politseiametnike arv kogu Eestis 300 ni. Seda kinnitas ka 26.04.2007 Tallinnas Tõnismäel toimunu, kus rahutuste kontrollimiseks oli vajadus kasutada tunduvalt rohkem jõude, kui selleks oli erivarustuse ja -väljaõppega politseiametnike

suutlikus. Ilma spetsiaalse väljaõppeta politseiametnikke on tunduvalt raskem juhtida ning erivarustuse puudumise tõttu said paljud politseiametnikud vigastada.

Eesti politsei massirahutustele reageerimise varustus vastab üksikisiku varustuse poolest oma tasemelt arenenud riikide politsei tasemele. Väga suures osas on varustuse hankimisel võetud arvesse Soome politsei kogemusi ja nõuandeid ning üksikisiku varustus on praktiliselt sama. Varustusest peaks autori arvates Julgestuspolitseil, kui üleriigilise politseiasutusel, olema võimalik kasutada spetsiaalseid metall- piirdeaedu, mis on treileri peal valmis ja mida saaks kiiresti paigaldada vajadusel. Parima lahendusena näeb autor aedade väljaostmist, kuid paigaldamise ja hoidmise teenuse tellimist eraettevõttelt. Taoliselt on lahendatud see ka näiteks Lätis. Politseiametil või Julgestuspolitseil tuleks sõlmida aedade paigaldamist pakkuva ettevõttega politsei vajadusi rahuldav leping, mis võimaldaks tellida teenust igal hetkel ning piisava operatiivsusega. Lähtudes Julgestuspolitsei kiirreageerimistalituse reageerimisvalmidusest võiks piirdeaedade hoiukohast väljasõitmise valmidus olla samuti 1 tund. Varustuse poolest on probleeme ka eriotstarbelise laskemoonaga, mistõttu on puudulik Julgestuspolitsei varustusse kuuluva granaadiheitja kasutamise väljaõpe. Jao relvastusse peaks kuuluma ka pumppüss kummikuulide laskmiseks. Samuti peaks soetama vähemalt kaks veekahuri ja muu erivarustusega spetsiaalsõidukit.

SUMMARY

The diploma thesis „The capability of police to react on mass riots” is written in Estonian on 39 pages. The article explores the abilities and level of Estonian police units compared to similar units in other countries and draws a review of the experiences aggregated so far in controlling masses. The analysis aims to explain the level of preparedness of Estonian police forces against mass riots. The preparation of Police has come through important changes in past few years concerning equipment as well as training which called for analysis explaining our current position and the possible direction for the future. As research method comparative analysis is used. As a result the analysis concludes that concerning equipment and training the capability of police is quite similar to the police units of developed countries but the number of police forces reacting to a mass riot as a ratio is for example compared to Finland substantially smaller. The author gives suggestions for organizing training and adding new equipment in order to enhance the preparedness of the police. Also the author gives recommendations on the numbers of police officers ready to react to mass riots.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

1. Aeg, R jt. Märulipolitsei kontseptsioon. Tallinn 2004
2. Almosen, K. Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Pärnu, 08.03.2007
3. Almosen, K. Õppuse plaan 2004
4. Avaliku koosoleku seadus, 26. 03. 1997.- RT I 1997, 30, 472, RT I 2006, 26, 191
5. Eesti Politsei Intranet, <http://siseveeb.polsise/cms/kuva.php?id=2020>
28.02.2007
6. Ellonen, E. jt 2002:47-50. Politseitöö psühholoogia Tallinn
Sisekaitseakadeemia
7. Hädaolukorraks valmisoleku seadus 22. 11. 2000 RT I 2000, 95, 613, RT I 2005, 64, 482
8. Hädaolukorrast teavitamise kord ja nõuded edastavale teabele, VV määrus, 20.05.2002 RT I 2002, 43, 279
9. Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalituse rakendamine PAKK nr 260, 31.12.2003
10. Karu, A Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn, 27.02.2007
11. Kiveste, R. Politseikooli väljaõpe massirahutusteks. Autori üleskirjutis. 16.04.2007
12. Maassen, H. Jürgen, S. Politseiameti seminar, „Jalgpallimatšide turvalisuse tagamine” 28.02-01.03.2007.Tallinn.
13. Miilits, T jt. Kokkuvõtte politsei tegevusest 30.03.2003 toimunud sõjavastase meeleavalduse raames 2003
14. Ministry of the interior, Annual report of the Finnish police 2005

15. Männik, M. Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn, 05.03.2007
16. Oja, M. Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn, 12.03.2007
17. PA KK nr 19, 19.01.2007 Julgestuspolitsei teenistujate koosseis
18. PAKK nr 260, 31.12.2003 Julgestuspolitsei korrakaitseosakonna kiirreageerimistalituse rakendamine
19. Politseiseadus, 20.09.1990.- RT 1990, 10, 113, RT I 2006, 21, 162
20. Põhiseadus RT 1992, 26, 349, RT I 2003, 64, 429
21. Riikliku kriisireguleerimisplaani kinnitamine (VV korraldus nr 618-k 17.09.2002.- RT L 2002, 112, 1631, RT L 2007, 14, 234).
22. Saarniit, J Reageerimisvalmidus massirahutusteks. Autori üleskirjutis. Tallinn 29.03.2007
23. Staabi kronoloogia 24.03.2007. Eesti-Vene EM valikmäng jalgpallis
24. Statistikaamet <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp> 27.03.2007.
25. Unt, M. 02.09.2004 Politseioperatsiooni kokkuvõte
26. Unt, M. 27.03.2002 Politseioperatsiooni kokkuvõte
27. Vaba entsüklopeedia Wikipedia <http://en.wikipedia.org/wiki/Riot> 09.03.2007
28. (Vaba entsüklopeedia Wikipedia http://et.wikipedia.org/wiki/Riikide_pingerida_inimarengu_indeksi_j%C3%A4rgi)
29. Vangistuseadus § 109 lg 4, RT I 2000, 58, 376, RT I 2006, 63, 466
30. Werner, A, Hubertus, C. 2002:38 Politseitaktika II Tallinn: Sisekaitseakadeemia